

Сьогодні загалом система освіти в суспільних школах набирає силі. Опиту суспільної думки часто свідчать, що батьки задоволені рівнем освіти в місцевій суспільній школі. Усе ж таки існують відчутні розриви в успішності між білими учнями й представниками меншин. Концепція вибору школи, за якою батьки можуть вибирати ті школи для своїх дітей, де діти, на їхню думку, отримують максимальну користь, буквально увірвалася на сцену шкільної освіти. Ті, кого не задовольняє місцева суспільна школа, шукають інші школи за цією програмою. “Батьки повинні мати можливість вибору”, - вважає Стівен К. Трейсі, колишній керівник шкільного округу, теперішній керівник компанії “Едісон Скулз Інк.” – провідної компанії, яка займається управлінням суспільними школами за контрактом. На початку 2001 навчального року компанія “Едісон”, яка ще не досягла рентабельності, управляла майже 113 школами, в яких навчаються понад 57000 дітей, переважна більшість яких - це представники меншин [5].

Водночас прихильники ще більшої свободи відстоюють право видавати грошові “ваучери” батькам, які вирішують послати своїх дітей до школи за своїм вибором з тим, щоб самим оплачувати навчання. Заможні інвестори, які хочуть, щоб нарешті почала діяти програма суспільних ваучерів, стали до реалізації фінансованих приватним шляхом ваучерних ініціатив у десятках міст по всій території Сполучених Штатів Америки. Найпомітніший експеримент розпочато в Сан-Антоніо, штат Техас, де група консервативно настроєних ділових людей зібрала 50 млн. доларів і запропонувала кожній дитині в одному з шкільних округів міста ваучер для використання при оплаті суспільної чи приватної школи. Найактивніших захисників концепції вибору шкіл можна зустріти серед меншин з центральних міських районів, де шукають кращих шкіл [6]. І все ж таки для дітей іммігрантів, які відвідують початкову й середню школи в Сполучених Штатах, приватні ваучери не вирішують усіх проблем.

Загалом, вирішення проблеми задоволення потреб етнічних меншин у суспільних школах США вимагає постійних зусиль. Політичні діячі, педагоги й батьки невтомно шукають найкращих шляхів навчання усіх школярів. Так, на зміну судовим рішенням про десегрегацію приходять ініціативи, спрямовані на поліпшення якості освіти в школах з великою кількістю представників національних меншин і особливо на підтримку та підготовку вчителів, які працюють у дуже неоднорідних колективах. Концепція двомовної освіти не є беззаперечною, але вона має багатьох прихильників у більшості районів країни. До того ж загалом батьки все більше вимагають поліпшення методики викладання іноземних мов для учнів. Така наполеглива прихильність до задоволення потреб учнів, незалежно від існуючих між ними расових і етнічних відмінностей, необхідна для підготовки американських шкіл до майбутнього, в якому, за прогнозами, на кінець 21 століття меншини складатимуть 60% населення США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Greenberg S. H. The New York // Newsweek. - 2000. - August 6. – P. 45-51.
2. Banks J. Multiethnic Education and the Quest for Equality // Change/ Education: Issues in 37erspective/ edited by Glenn Smith...[et al.] – 2nd ed. - New York , 1995. – P. 163-168.
3. Kuchment A. Ethnic Education // Newsweek. – 2001. – April 2. – P. 34.
4. Lewes C. A. Diversity in U.S. Education // Society Values / Electronic Journals of the U.S. Department of State, Vol.5, No. 2 . - 2000. – June. – P. 19-23.
5. Breslau K., Joseph N. Edison’s Report Card // Newsweek . - 2001. – July 2. – P.48-49.
6. Hands up for Vouchers // The Economist. - 2002. - February 23rd . – P.15.

УДК 37.014:371.13 (07)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Заверико Н.В., к.пед.н., доцент, Міщик Л.І., д.пед.н., професор

Запорізький державний університет

Традиційна педагогіка завжди розглядає педагогічний процес у рамках окремого навчально-виховного закладу, ігноруючи тим самим цілісний характер підготовки педагогічних кадрів як соціального явища. Сьогодні мікросоціум стає об'єктом уважного соціально-педагогічного пізнання, а це зовсім інше, набагато більше і різноманітніше, ніж сума педагогічної діяльності складових його інститутів -сім'ї,

школи, дошкільного закладу, підліткових та молодіжних об'єднань, закладів культури і спорту, позашкільних закладів та інше. Соціально-педагогічне середовище, з яким взаємодіє кожний окремо взятий підліток чи дорослий, має свій психологічний клімат, до якого можна віднести і природні, соціокультурні, економічні умови, і народно-національні традиції, і ще багато іншого, що традиційною педагогікою відносилось до побічних обставин, які сприяли або перешкоджали раціональній побудові педагогічного процесу.

Нова соціальна ситуація вимагає переосмислення теоретико-методологічних підходів до розглядання взаємодії особистості з мікросоціумом та макросередовищем, і потребує від педагогічної науки пошуків ефективної інтеграції виховних впливів різних факторів та суспільних інститутів на особистість, що становить предмет дослідження нової галузі знань - соціальної педагогіки. На жаль, в Україні ще й сьогодні мало хто знає, що це за фах -соціальна педагогіка, соціальна робота, у той час як у розвинутих країнах цих спеціалістів більше, ніж педагогів або медиків. Спробуйте уявити собі людину, яка володіє знаннями та навичками вчителя, лікаря, адвоката, психолога-консультанта, соціолога-практика і, крім цього, уміє втілювати в реальне життя своє бажання допомагати людям, що потребують особливої уваги суспільства. Гуманізм, толерантність, гнучкість, вміння співчувати, рішуче діяти - ось далеко не усі особистісні риси соціального педагога.

Професійна підготовка соціального педагога в Україні виявилась досить суперечливою. Суперечності виявляються між зростанням потреби суспільства в таких спеціалістах і державним замовленням на кількість соціальних педагогів, їх працевлаштуванням, між зростаючими вимогами до спеціалістів різного профілю і статичністю професійної підготовки фахівця, що пов'язана з традиційністю вищої школи.

Підготовка таких спеціалістів в Україні вперше розпочалася в Запорізькому державному університеті, особливість цієї підготовки полягає в тому, що вона, спираючись на зарубіжний досвід, враховує соціально-економічні умови країни та національно-культурні традиції українського народу і передбачає впровадження нових соціально-педагогічних технологій підготовки соціального педагога. Увесь навчальний процес на факультеті умовно поділяється на три великі блоки: академічне навчання, практика в соціальних закладах і науково-творча діяльність викладачів та студентів. Розглянемо кожний детально.

На протязі 8 років існування факультету було апробовано кілька моделей навчального процесу:

1. Основна модель навчання, яка передбачає цільову підготовку соціального педагога з широким спектром спеціалізацій для різних галузей народного господарства (система освіти та охорони здоров'я, заклади соціального захисту та інше).

1. Індивідуальна модель навчання, яка дає можливість бажаним студентам різних факультетів, починаючи з першого курсу, одержувати певні залікові одиниці (модулі навчання), складання яких протягом усіх років навчання з іншої (спорідненої) спеціальності забезпечує підготовку відповідно до навчального плану. Здійснюється це навчання за встановленою кафедрою педагогіки або соціальної педагогіки програмою та індивідуальним планом роботи студента над модулями, а завершується складанням державних іспитів або захистом випускної роботи з соціальної педагогіки.

1. Додаткова модель передбачає одержання студентом відповідної кількості залікових одиниць після завершення навчання у вищому навчальному закладі. Факультети спільно з кафедрою загальної або соціальної педагогіки проводять професійне тестування бажаних отримати другу післядипломну спеціальність "соціальний педагог", після чого навчаються за наскрізними навчальними планами і виконують навчальні програми в обсязі другої спеціальності (не менше 1200 годин навчального навантаження). Форми навчання можуть бути не лише стаціонарними, а й сесійними, протягом року (осінньо-весняні або зимово-літні). Студенти, що навчаються за цією моделлю, складають державні іспити або захищають випускну роботу (проект, дипломна робота).

Кожна модель навчання включає інтегровані курси з педагогіки та психології, соціальної педагогіки та методики соціально-педагогічної роботи. У цілому психолого-педагогічне забезпечення складається із великої кількості залікових одиниць (за модульними програмами), в яких ураховується і вид педагогічної практики.

Специфіка підготовки фахівців на факультеті полягає у впровадженні модульного навчання, принципи якого розроблені Алексюком А.М. та адаптовані Міщик Л.І. стосовно спеціальності "соціальна педагогіка". У кожному модулі визначається проблема, на вивчення якої він спрямований, кількість годин, на яку він розрахований та форми організації навчання і самостійної роботи студентів.

Модульне навчання передбачає, з одного боку, створення комплексних курсів та дисциплін, з другого, розроблення модулів з усіх предметів навчального плану. Зміст кожного модуля складають лекції, семінарсько-практичні заняття, творчі завдання, самостійна творча робота студентів, які визначають

ступінь їх готовності до проведення семінарсько-практичного заняття і виконуються студентами за літературою, що рекомендована викладачем.

Семінарсько-практичне заняття включає обговорення запитань, які студенти готують заздалегідь, письмову роботу, яка виконується на семінарському занятті протягом 5-7 хвилин, а також участь у проведенні дискусії на 25-30- хвилин, тема якої повідомляється на попередньому лекційному занятті. Кожний вид роботи оцінюється як викладачем, так і самим студентом, що дає можливість визначити рейтинг кожного за результатами видів робіт на окремому занятті та загальну суму балів з усіх занять, яка в разі необхідності досить легко переводиться в традиційні оцінки.

Складовою частиною навчального процесу виступає постійний контроль за якістю підготовки студента. Він включає як поточний контроль під час навчання, так і систему зовнішнього контролю (рецензування курсових та дипломних робіт фахівцями з інших кафедр та інших вузів, членами комісії державних іспитів кожен рік бувають представники міністерств-замовників: міністерства освіти, міністерства захисту населення, міністерства сім'ї та молоді. Питання якості навчання регулярно розглядається на засіданнях кафедри та деканату, раз на два місяця обговорюється на засіданні ради факультету.

Система контролю в модульному навчанні передбачає не лише усне опитування, а широке використання тестових завдань, написання творчих робіт, рефератів-есе, перевірку контрольних робіт з використання комп'ютера (в цьому напрямку нам же потрібно розробити коректні програми перевірки модулів гуманітарного та професійного-орієнтованого циклу).

Модульна технологія навчання, впровадження письмового контролю з різних дисциплін, апробація його на протязі кількох років дає підстави розпочати організацію дистанційного навчання на факультеті (спочатку для заочної форми навчання). Це стає необхідним тому, що на факультеті навчаються студенти з фізичними вадами, які не можуть за станом здоров'я відвідувати заняття, але мають технічні умови для дистанційного навчання.

Згідно з технологією підготовки спеціаліста, розробленою Л.І.Міщик та впровадженою на факультеті, кожен модуль дає теоретичну та практичну підготовку до проходження певного виду соціально-педагогічної та психологічної практики.

На факультеті розроблено тематику академічних курсів навчальних програм, методичні та науково-методичні посібники, підготовлені тексти лекцій, плани практичних та семінарських занять, система контрольних завдань та контрольних робіт. Значна частка освітнього змісту в навчально-методичних програмах належить психо-діагностичним моделям диференціації навчання, тренінговим технологіям, психотерапевтичним методикам.

В ідеально організованому суспільстві кожній людині повинні бути надані рівні можливості, рівні умови в процесі формування її як особистості, коли результати діяльності людини визначаються її власними цілями і повністю залежать від неї самої. На кожному новому етапі розвитку суспільство змінює своє обличчя. Відмирають форми суспільного життя, які відображали специфічні риси цивілізації, що змінюється. Цим законам підкоряється і система освіти, яка в сучасних умовах повинна носити інтеграційний характер, тобто постійно входити в єдиний освітянський простір, використовуючи останні досягнення світової науки. Як свідчить статистика, в Америці дистанційне навчання до 2000 року стане провідним у системі освіти і буде базуватися на INTERNET, в Україні сьогодні теж активно впроваджуються освітянські програми через INTERNET, відеоконференції, супутники та інші засоби зв'язку.

З нового навчального року на факультеті, як експеримент, вводитиметься нова модель -дистанційне навчання, принципова різниця якого від традиційного полягає у відсутності єдності простору і часу у взаємодії студента і викладача. Дистанційне навчання характеризується віддаленістю викладача від студента, використанням технічних засобів для комунікації студента з викладачем. Дистанційне навчання має велике значення для соціально незахищених верст населення, в першу чергу, з фізичними вадами, оскільки вони неспроможні відвідувати очні заняття. До того ж дистанційне навчання дешевше, ніж очне., що теж дуже важливе для студентів. У той же час дистанційне навчання цінне і для викладачів, тому що можна використовувати новітні інформаційні технології, перебудовувати навчальний процес відповідно до потреб конкретного студента.

Нами завершено перший етап переходу до дистанційного навчання. Методична база даних перекладається в електронний варіант.

Кваліфікована підготовка фахівця не можлива без відпрацювання умінь та навичок в умовах практичної соціально-педагогічної діяльності. На факультеті передбачено 8 видів професійних практик у різних структурах. Основними завданнями соціально-педагогічної практики на факультеті СПП є:

- * ознайомлення студентів із сучасним станом соціально-педагогічної роботи в навчально-виховних закладах різного типу і в службах соціальної допомоги різним верствам населення, із передовим досвідом соціальної роботи;
- * формування навичок педагогічного спілкування соціального педагога з дітьми різного віку і представниками різних верств населення; вивчення їх індивідуальних та вікових особливостей;
- * формування почуття милосердя, доброти, співчуття, емпатії, необхідних для соціального педагога як його професійні якості;
- * закріплення і практичне використання теоретичних знань загальної і соціальної педагогіки та психології, вікової та педагогічної психології, дефектології, валеології, соціології, конфліктології, психології та педагогіки сім'ї, соціальної роботи;
- * виявлення специфіки соціально-педагогічної діяльності, виділення обставин, що зумовлюють таку діяльність та її відношення до інших видів діяльності суспільства.
- * залучення студентів до безпосередньої практичної діяльності, набуття умінь і навичок соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення, у першу чергу з дітьми та молоддю, у підлітково-юнацьких об'єднаннях, у школах, ліцеях та інших навчально-виховних закладах, а також до патронажної роботи удома з дітьми, інвалідами, людьми похилого віку;
- * розвиток своїх педагогічних і психологічних здібностей, виховання почуття поваги до професії соціального педагога, персональної відповідальності за самостійну діяльність, засвоєння моделі спеціаліста, для якого властиві риси людини високої внутрішньої культури і розвинуті професійні якості;
- * розвиток у студентів творчого, дослідницького підходу до соціально-педагогічної і психологічної діяльності, набуття ними умінь аналізувати результати своєї праці, формування потреби в самоосвіті і самовихованні;
- * надання допомоги силами студентів у вивченні девіантної поведінки і соціально-профілактичної роботи з дітьми, підлітками, молоддю;
- * прогнозування тенденцій соціальної адаптації, стану і динаміки розвитку дитячої і молодіжної свідомості і поведінки, формування громадської думки; вивчення методів і прийомів патронажної роботи з людьми похилого віку та інвалідами.

На I курсі два види практик (ознайомча і благодійна). Для підготовки до них студенти вивчають чотири основні модулі дисциплін: філософсько-суспільні дисципліни, загально-педагогічні, загально-психологічні, дисципліни про особистість. Ознайомча практика передбачає знайомство з сучасними навчально-виховними закладами різних типів: дошкільними, загальноосвітніми школами, ліцеями, гімназіями, спеціалізованими школами тощо; умовами життя і виховання дітей та людей у лікарнях, в установах санаторно-курортного типу, товаристві інвалідів, геронтологічному санаторії, службах соціальної допомоги населенню. Під час благодійної практики студенти відпрацьовують уміння спілкуватися з клієнтами різного віку, визначати проблеми різних категорій населення, проявляти співчуття, емпатію, допомагати тим, хто потребує соціально-побутової допомоги.

На II курсі - організаційно-дозвільна практика. Їй передують вивчення модуля дисциплін про особистість, модуль соціологічних та соціально-педагогічних дисциплін; модуль дисциплін про взаємовплив особистості на соціум та соціуму на особистість та блок практикумів і тренінгів. Студенти беруть безпосередню участь в організації виховної роботи в шкільному та позашкільному середовищі.

На III курсі - діагностична та соціологічна практики. Їм передують вивчення модуля дисциплін про особистість, модуль соціологічних і соціально-педагогічних дисциплін, модуль спецпрактикумів та тренінгів. Під час діагностичної практики ведеться діагностична робота з виявлення індивідуально-психологічних особливостей дітей та дорослих, застосовуються різноманітні методики, аналізуються та інтерпретуються дані і відповідно до рівнів підходів у соціальній психології та педагогіці. Соціологічна практика спрямована на оволодіння науковими правилами, способами та методами соціологічної роботи в системі навчально-виховних та оздоровчих закладів.

На IV курсі - профілактична і реабілітаційно-корекційна практики. Щоб виконати передбачені ними види роботи, треба добре засвоїти кожному студенту модуль дисциплін про особистість, модуль спецдисциплін про взаємовплив соціуму на особистість та особистості на соціум і модуль спецпрактикумів та тренінгів. Перша практика передбачає відпрацювання професійних навичок соціального педагога (соціального працівника) приведення в дію соціально-правових, юридичних, психологічних механізмів попередження та подолання негативних явищ і впливів, вміння організувати і надавати соціотерапевтичну допомогу тим, хто її потребує, забезпечити захист прав дитини і людини в суспільстві, допомога підліткам і молоді в період їх соціального і професійного самовизначення. Друга

спрямована на формування в студентів практичних умінь та навичок психокорекційної та реабілітаційної роботи, оволодіння різними методиками і формами її проведення.

На V курсі -переддипломна дослідницька практика. У процесі її проходження студенти повинні показати високий рівень теоретичної підготовки, уміння вести дослідницьку роботу, уміння науково грамотно формулювати думки і письмово їх оформлювати. Для цього вони мусять взяти на озброєння цілу низку модулів дисциплін, що вивчалися упродовж чотирьох попередніх років і в, першу чергу, модуль філософсько-суспільних дисциплін, модуль економіко-правових дисциплін, модулі загально-педагогічних та загально-психологічних дисциплін, модуль дисциплін про особистість та впроваджені блок спецпрактикумів і спецтренингів. Переддипломна практика являє собою соціально-педагогічну діяльність, спрямовану на збір науково-дослідного матеріалу і узагальнення досвіду, нагромадженого в процесі проведення усіх видів практики, для написання дипломної роботи.

Науково-дослідницька робота на факультеті має кілька напрямів: по-перше, це робота двох наукових шкіл проф. Міщик Л.І. "Управління методичним забезпеченням підготовки соціальних педагогів у вищих закладах України" і проф. Приходько М.І. "Особистісно-орієнтована підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах системи освіти", у рамках якої працюють студенти, аспіранти, магістри; по-друге, це робота науково-методичних семінарів з актуальних проблем соціальної педагогіки та загальної та практичної психології. Викладачі факультету постійно беруть участь у Республіканському семінарі "Соціальна робота в Україні", регіональних та міжнародних конференціях з проблем соціалізації особистості в умовах трансформації суспільства та інше; по-третє, це робота творчих колективів, до яких входять викладачі, соціальні працівники-практики та студенти. Особливістю такої співдружності є те, що досліджуються питання, які мають практичну значущість для замовника- соціальної установи або служби.

Однією із особливостей науково-організаційної роботи на факультеті є постійна співпраця з закордонними колегами. На протязі існування факультету 12 викладачів закордонних університетів читали спецкурси для студентів, серед них Джуді Торончук "Уявлення про стереотипи у крос-культурних дослідженнях", "Проблеми фемінізму у сучасному світі", Отто Дриджер "Історія розвитку соціальної роботи", "Міжнародна соціальна робота", "Соціальна політика і соціальна робота", "Соціальна робота з дітьми", Флоренс Дриджер "Соціальна робота з сімєю", Меріл Оус "Антропологія" та інші. Викладачі і студенти факультету проходять стажування в соціальних службах Німеччини, Канади, США, Франції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. - К., 1998.
2. Заверико Н.В. Підготовка соціального педагога: зміст та основні напрямки // Соціалізація особистості. Збірник наукових праць.- К., 1999. -№ 2.
3. Міщик Л.І. Соціальна педагогіка: досвід та перспективи. - Запоріжжя, 1999.
4. 6 Международная конференция по дистанционному образованию //Дистанционное образование. - 1998. -№ 6.

УДК 372.8.808.2:882.076

ОБУЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ РАЗМЫШЛЕНИЯМ ПРИ ЧТЕНИИ ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Иваненко В.К., д. пед. н., профессор

Запорожский государственный университет

Поэтический текст привлекает внимание читателя не только своим содержанием, но и ритмом, рифмами. Изучая поэзию, учитель стремится выделить поэтические образы, помогает учащимся познавать средства создания анализируемого произведения, осмысливать особенности речи поэта.

Наблюдения над языком поэтического текста могут быть направлены и на более глубокое постижение содержания поэтического произведения, если его рассматривать в нескольких языковых аспектах, что отвечает требованиям привлечения внимания к языковой материи, к тексту, который есть основным понятием речи. Одним из таких аспектов может быть выделение ключевых слов в анализируемом тексте,